

ju d'alšou hodinou telesnej výchovy, histórie, brannej výchovy, mediálnej výchovy, výchovy k finančnej gramotnosti?! A potom je tu trh práce, ktorý tvrdí, že to, čo sa v škole učí, len v malej miere súvisí s požiadavkami pracovného trhu budúcnosti a zavaluje nás desiatkami „kompetencií“, ako napr. kompetencia komunikovať, riešiť problémy, schopnosť pracovať v tíme, sebaorganizácia... Márne by sme tu hľadali radosť z muzicírovania, radosť z objavovania toho, čo skladateľ do skladby zašifroval, radosť z improvizácie, vlastnej tvorby...

Pravdaže, aj funkcia učiteľa hudby (rovnako ako učiteľa iných predmetov) sa mení; popri akcentovaní vedomostí (hudobná skladba nie je iba záležitosť emócií, ale výsledkom kognitívnych operácií), zručností (ovládanie hlasu, hudobného nástroja...) hovoríme dnes o zážitkovom učení, o prežívaní hudby, ktorú nie iba vnímame, ale sami spoluvytvárame. Túto zmenu paradigmy učiteľa dobre ilustruje doplnená Komenského myšlienka: *Povedz mi niečo – a ja to zabudnem. Ukáž mi niečo – a ja si to budem pamätať. Dovoľ mi, aby som si vyskúšal na vlastnej koži – a ja to budem ovládať. Dovoľ mi, aby som to prežil – a ja to budem cítiť a chápať po celý život.* Alebo inak, slovami amerického spisovateľa a novinára A. Warda (1834-1867): *Priemerný učiteľ rozpráva. Dobrý vysvetľuje. Výborný ukazuje. Najlepší učiteľ inšpiruje.*

Nová paradigma definuje miesto učiteľa v edukačnom procese ako *Primus inter pares* – prvý medzi rovnými, rozmiestnenie triedy už nie je katedra (učiteľ) – kontra lavice (žiaci) ale kruh. Organizačná forma sa okrem tradičnej vyučovacej hodiny obohacuje o tvorivú dielňu. Súčasťou Komenského postupnosti *ratio – oratio – operatio* (rozum – reč – konanie) sa tu akoby obrátili: *operatio – ratio – oratio* (činnosť – myslenie – reč). Slovenský hudobný skladateľ a pedagóg Juraj Hatrík, ktorý sa konceptne venuje práci s deťmi hovorí

o hudobnej dielni: „... v hudobnej dielni materiál hudby i nástroje na jeho > opracovanie < sú dostupné všetkým. Najmä deti – skôr než začnú chápať a produkovať – musia byť v takejto dielni od hlavy po päty > zafúlané < od hudby, jej zvukov, prvkov, materiálu.“ (Hatrík, 1997, s. 15)

Malí by sme rekapitulovať. Môžeme vôbec hovoriť o poslaní učiteľa v rôznych premenách času? Myslím si, že dobrý učiteľ odoláva týmto premenám, pretože:

- má rád deti a rozumie im;
- má rád hudbu a dokáže ju zdieľať s deťmi ako poslucháč i ako interpret;
- je autentický, jeho žiaci vedia, akú hudbu miluje; ale je aj empatický a chápe aj milovníkov iných žánrov a druhov hudby;
- dáva svojim žiakom šancu spoznať a prežiť najrôznejšie podoby hudby a sám je vždy ochotný prijať nové podnety aj od nich;
- snaží sa, aby jeho hudba spóbovala žiakom radosť a aby aj oni svojím muzicírovaním prinášali radosť svojim poslucháčom;
- uvedomuje si, že na začiatku každej lásky, a teda aj lásky k hudbe, nestoja znalosti ani prednášky, ale zážitok. Vytvára pedagogické situácie, aby takýto zážitok deťom poskytol.

Mal som takých učiteľov v každej fáze svojho života: môjho otca, dedinského učiteľa, huslistu a kantora, absolventa Učiteľského ústavu v Lučenci, ktorý vo mne prebudil a potom pestoval lásku k hudbe; mojich učiteľov na pedagogickej škole, z ktorých jeden sa nebál v časoch vrcholiaceho stalinizmu vziať celú triedu do rímskokatolíckeho kostola a hrať nám tam na organe Bachove chorály; ale aj v dospelosti osobnosti, ktoré ma inšpirovali, ako prof. J. Hatrík, E. Langsteinová, L. Zenkl, E. Jenčková, J. Jurkovič, H. Váňová, ale najmä Jaroslav Herden. Želám aj vám, aby ste mali takýchto pedagógov, aby ste

si z každého z nich dokázali vybrať to najlepšie a zostali pritom sami sebou. Vystihol to francúzsky básnik Jean Cocteau: „Prečo to robíte takto?“, pýta sa obecenstvo.

„Lebo vy by ste to robili inakšie,“ odpovedá tvorca.

Bibliografické odkazy:

- FELIX, Belo. *Hudobno-dramatické činnosti na základnej škole*. Banská Bystrica: PF UMB, 2013.
- FELIX, Belo. *Druhá múza detského divadla*. Bratislava: NOC, 1996.
- FELIX, B. – JANÁKOVÁ L. 1992. *Maľovaná hudba – znejúci obraz*. BA: NOC, 1992.
- HATRÍK, Juraj. *Drahokam hudby*. Nitra: UKF, 1997. ISBN 80-8050-141-6.
- KÚRKOVÁ, Libuše. *Dětská tvořivost v hudbě a pohybu*. Praha: SPN, 1981.
- GODARD BLYTHE, Sally. *The Well Balanced Child (Movement and early learning) – v slovenskom preklade Dieta v rovnováhe – pohyb a učenie v ranom detstve* (Goddard-Blythe, 2013).

Poznámka:

Tento článok je prevzatý z DUNOVSKÁ, Marie, Miloš KODEJŠKA, Eva KRÁLOVÁ, Petra SLAVÍKOVÁ, Lenka KAŠČÁKOVÁ a Jana HUDÁKOVÁ. *Teorie a praxe hudební výchovy V: sborník příspěvků z konference studentů doktorandských a magisterských studií a pedagogů hudebního vzdělávání v zemích V4*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, s.375-382, 2018. ISBN 978-80-7290-978-0.

Hana Váňová

Janáčkova Bystrouška a dítě předškolního věku

/Autorka/

doc. PaedDr. Hana Váňová, CSc. vyučuje na katedře hudební výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

Leoš Janáček, jehož 90. výročí úmrtí jsme si letos připomněli, by jistě byl potěšen, kdyby mohl sledovat, jak si jeho opera *Příhody lišky Bystroušky* podmaňuje téměř sto let nejenom dospělé posluchače, ale promlouvá nyní i k dětem předškolního věku. A to díky kouzelné animaci zkrácené verze opery, kterou připravila BBC ve spolupráci s Českou televizí a s řadou dalších partnerů (mj. operou Los Angeles).¹

Využití zrakových vjemů při poslechu hudby (tzv. vizualizace) je moderním trendem současné hudební pedagogiky. Ovšem za předpokladu, že animace poslechových skladeb vychází ze sémantického sdělení hudby a z její strukturální výstavby. Audiovizuální technika poskytuje syntézou zrakových a sluchových vjemů hudebnímu vnímání dítěte předškolního věku řadu podpůrných mechanismů i nových emocionálních zážitků. Samotné sluchové vnímání má v tomto věku svá specifika – je zpočátku syntetické, globální, vychází ze zážitkového komplexu a jeho kvalita je závislá na postupném rozvoji diferenciací a analytické funkce sluchového analyzátoru. Děti od věku čtyř let dokáží reagovat spíše na rytmické, tempové,

dynamické či barevné charakteristiky hudby než na výškový průběh melodie. Jsou též povětšinou již schopny rozpoznat ve vnímané hudbě základní emoce (veselý, smutný, rozzlobený, polekaný apod.). K vyjádření poslechové zkušenosti a vnitřních pocitů jim však chybí patřičná slovní zásoba, proto se osvědčuje práce s vizuálními materiály (např. dítě ukazuje citový výraz na příslušném obrázku lidské tváře, případně vybírá vhodný emotikon).

Vizualizace poslechu znamená integrativní přístup k poslechové skladbě (integrujeme nejenom smysly, ale zároveň též různé druhy umění). První zkušenosti s principem vizualizace poslechu v našem školství ukazují, že vizuální složka promyšleně navozuje, umocňuje a konkretizuje sluchové představy a napomáhá ke zpředmětnění jinak abstraktních a neurčitých sluchových vjemů. Do percepčního procesu jsou tak přes zrakové vjemy vtahovány i děti s menším rozvojem hudebnosti, děti s poruchami soustředění a hyperaktivní děti, jež se při vizualizovaném poslechu povětšinou zklidní. U většiny dětí působí vizualizace motivačně pro získání zájmu o poslouchanou skladbu. Nesmí však být jediným způsobem prezentace skladby a odvádět pozornost dítěte od samé podstaty hudby. Východisko (poslech s vizualizací) vede časem k cíli (k poslechu bez vizualizace) a poskytuje též výchozí zkušenost pro následnou tvořivou činnost dítěte.

¹ Dirigent Kent Nagano, animace Geoff Dunbar (vycházel při tom z původních kreseb Stanislava Lolka). Česká verze nahrávky vznikla v roce 2004 v Brně a v témže roce obdržela na mezinárodním televizním festivalu Zlatá Praha cenu Zlatý kříšťál v kategorii Hudební nebo taneční pořady vytvořené pro televizi.

Zahrne-li učitelka mateřské školy do vzdělávacího obsahu alespoň část animované Janáčkovy opery *Příhody lišky Bystroušky* (jako nejvhodnější se jeví její první scéna ze života zvířátek v lese a Bystrouščina objevení světa – dostupné na <http://youtu.be/W3quKaNOXZQ>), může počítat s mnohostrannými průniky do všech vzdělávacích oblastí předškolního vzdělávání. Cílem studie je nastínit metodiku poslechu této části vizualizované podoby *Bystroušky* a poskytnout podněty k rozmanitým činnostem a hrám se zřetelem k dílčím výstupům v jednotlivých vzdělávacích oblastech a potažmo i k formování klíčových kompetencí v předškolním vzdělávání.

Jednotlivé etapy práce s poslechovou skladbou:

1. Motivace poslechu – rozhovor s dětmi

Navození lesní scenerie. Která zvířátka a hmyz mohou děti vidět v lese, jak se zvukově projevují (improvizace nápodoby hlasů zvířat a hmyzu), jak se pohybují (imitace pohybu), čím se živí. Znají děti některé písničky nebo básničky o zvířátkách žijících v lese? Umi je zazpívat nebo zarecitovat? Poznají děti jednotlivá zvířátka nebo hmyz podle obrázků?

2. Vyprávění příběhu malé lištičky Bystroušky učitelkou:

V lese nastalo léto. V horkém vzduchu poletují vážky a motýli, bzučí včely a od rybníka je slyšet hmyzí kapela. Cvrček s kobylkou spustí svou muziku a malá lištička Bystrouška se svou maminkou liškou se vydají na lov. Pan revírník, unavený prohlídkou lesa a starostmi s pytlákem Haraštou, se pohodlně usadí ve stínu stromu a usíná. Komár se napije krve z jeho nosu a potácí se jako opilý. Lištička Bystrouška poprvé v životě vidí malou žabku Skokánka a ptá se maminky, co to je a zda se to jí. Chce si s ním pohrát, ale Skokánek

skočí panu revírníkovi přímo na nos. Ten se s úlekem probudí a spatří liščí mládě, jak na něj důvěřivě kouká. Velká ruka pana revírníka popadne Bystroušku za kožich a strčí ji do pytle. Pan revírník se smíchem Bystroušku odnáší. Ta marně volá svou maminku lišku. V lese jako by se setmělo, všechna zvířátka hledí za Bystrouškou a les i hudba na jednou zní tesklivě. Udivené liščí mládě se ocitlo na dvoře hájovny, kde ho čekaly neradostné chvíle.

3. První poslech a zhlédnutí animované ukázky opery Leoše Janáčka *Příhody lišky Bystroušky*

Během této aktivity je potřeba zajistit, aby některé dítě hlasitým hovorem či jinou nežádoucí činností nerušilo poslech ostatních. Pokud se to děje, měla by mít učitelka rozmyšlený vhodný motivační prostředek, který vrátí dítě k požadované aktivitě. Zároveň je třeba pohlídat i technickou stránku věci (emocionální prožitek dítěte je závislý i na přiměřené síle zvuku z reprodukcíhoho zařízení, na vyhovujícím úhlu pohledu na obrazovku apod.).

4. Rozhovor o skladbě, práce s hudebními úryvky

Tato fáze poslechu vyžaduje od učitelky dostatek zajímavých hudebních úkolů pro udržení aktivity dítěte a vede k rozvoji hudebnosti dítěte a jeho poslechačských dovedností. Měla by zahrnovat věkově přiměřenou analýzu sémantického sdělení (jaká je hudba: veselá, smutná, strašidelná, naštvaná, jemná, dovádívá, roztomilá apod.) a odpovídajících použitých hudebně výrazových prostředků (co to způsobuje: hudba zní nahoře, dole, stejně, dlouze, krátce, nahlas, potichu, rychle, pomalu apod.). Práce je usnadněna přítomností textu a vizuálních prostředků. Pro lepší orientaci dítěte je vhodné si připravit obrázky s postavami vystupujícími v této ukázce (liška Bystrouška

a její maminka, kobylka, cvrček, komár, skokánek, pan revírník, pytlák Harašta) a charakteristické výňatky skladby (ořezané audiovizuální ukázky). Při jejich opakované demonstraci si dítě zapamatuje jejich zvukové charakteristiky a může je pak v poslechových hádankách poznávat, přiřazovat k nim obrázky, snažit se slovně vyjádřit jejich náladu, případně je v následné tvořivé činnosti napodobovat. Vhodný je např. úryvek s dováděním Bystroušky, hmyzí koncert, skákání žáby, chycení Bystroušky revírníkem apod. Pozornost by měla být věnována též Janáčkovým nápěvkům mluvy – údiv malé Bystroušky při prvním setkání s žábou (*mami, co je to, mami, jí se to?*), revírníkův úlek při probuzení Skokánkem (*potvoro studentá*), křik chycené Bystroušky (*mami, mami*), smích revírníka (*cha, cha, cha, cha*) apod. Tyto momenty jsou vhodné k napodobování intonace řeči, případně k prvním melodickým improvizacím dítěte – např. na tónovém spojení 5.-3. stupně (dětský neboli ku-ku interval). Snahou učitelky by mělo být postupně dospět k soustředěnému poslechu a k poznávání hudebních ukázek bez pomocné funkce zrakového analyzátoru, tedy bez vizualizace. To je ovšem dlouhá cesta, vyžadující upevňování zkušeností při opakovaných a motivačně zajímavých setkáních dítěte se skladbou.

5. Opakovaný poslech a vlastní dětská hudební, pohybová a výtvarná tvořivost

Návraty k poslechové skladbě by měly probíhat v duchu neutřelých motivací prostřednictvím pro dítě nových úkolů, které udrží jeho pozornost a navodí vnímání hudby již bez vizualizace, tj. samostatně vnímání její zvukové složky. Může jít o „klidový“ poslech (např. vleže se zavřenými očima), případně o poslech doprovázený další aktivitou dítěte (nástrojovou, hudebně pohybovou, výtvarnou apod.) nebo vlastní následnou tvořivostí dítěte v herní situaci. Příklady her uvádíme na konci této studie.

Fáze poslechu	Dítě a jeho tělo
motivace	<ul style="list-style-type: none"> Umi dítě koordinovat svou motoriku tak, aby bylo schopno předvést pohyb jednotlivých zvířátek?
vyprávění příběhu	<ul style="list-style-type: none"> Vydrží dítě během vyprávění rovně sedět, nehrbit se, neválet se po zemi?
animovaný poslech	<ul style="list-style-type: none"> Vykonává dítě bezděčné pohyby těla, provázející aktivní vnímání hudby?
rozhovor o skladbě, práce s úryvky	<ul style="list-style-type: none"> Dokáže dítě pohybem napodobit některý z poznanych hudebních nástrojů? Umi rukou v prostoru znázornit, zda vnímaný krátký úryvek melodie stoupá nebo klesá? Dokáže mimikou obličej vyjádřit náladu úryvků hudby? (viz <i>Hra na smajlíky</i>)
opakovaný poslech, tvořivé aktivity	<ul style="list-style-type: none"> Dokáže dítě při improvizaci na 5.-3. stupni rukou ukázat, kdy je při zpěvu nahoře a kdy dole? Podaří se mu výstižně napodobit (viz <i>Hra divadlo</i>) pohyb jednotlivých postav opery?

Fáze poslechu	Dítě a jeho psychika (jazyk a řeč)
motivace	<ul style="list-style-type: none"> Vyslovuje dítě zřetelně text říkadel a písní o zvířátkách?
vyprávění příběhu	<ul style="list-style-type: none"> Zná dítě význam slova revírník (myslivec, hajný) a pytlák?
animovaný poslech	<ul style="list-style-type: none"> Vyazuje dítě neuvědomělé pohyby mluvidel v souvislosti s emocionálně vypjatým vnímáním textu opery?
rozhovor o skladbě, práce s úryvky	<ul style="list-style-type: none"> Podaří se dítěti slovy vyjádřit náladu krátkých ukázek?
opakovaný poslech, tvořivé aktivity	<ul style="list-style-type: none"> Dokáže dítě tvořit otázky a odpovědi dialogu Bystroušky a její maminky? (viz <i>Zvědavá Bystrouška</i>)

Fáze poslechu	Dítě a jeho psychika (poznávací schopnosti)
motivace	<ul style="list-style-type: none"> Má dítě dostatečnou představu o tom, jak jednotlivá zvířátka vypadají? Jak se chovají, čím se živí, jaké zvuky vydávají? Umi dítě zařadit zvíře k danému obrázku, ke zvukovému projevu, k předvedenému pohybu? Zná dostatečné množství básniček a písniček o zvířátkách žijících v lese? Umi zazpívat i písničky o liškách (Běží liška k Táboru, Sedí liška pod dubem, Metla liška pokojíček apod.)?
vyprávění příběhu	<ul style="list-style-type: none"> Rozumí dítě sdělovanému obsahu? Ví, kde najde hájovnu (myslivnu) a k čemu slouží?

animovaný poslech	<ul style="list-style-type: none"> • Všimlo si dítě, že kromě hudby zaznívá i zpěv? • Je zaujato vnímanou hudbou? • Je zvědavé, jak to s Bystrouškou dopadlo? • Dožaduje se dalšího pokračování opery?
rozhovor o skladbě, práce s úryvkem	<ul style="list-style-type: none"> • Dovede dítě vyjmenovat všechny postavy, které v této části opery vystupují? • Umí stručně vyprávět děj úryvku? • Chápe, co jsou vysoké a nízké (hluboké), dlouhé a krátké, silné a slabé tóny? • Pozná podle zvuku některý z hudebních nástrojů? • Ví, jak tento nástroj vypadá? • Rozpozná podle sluchu krátké ukázky a přiřadí k nim správný obrázek? • Ví některé dítě, co je opera?
opakovaný poslech, tvořivé aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Pozná dítě podle předváděného pohybu (viz <i>Hádanky</i>), o kterou postavu opery se jedná?

Fáze poslechu	Dítě a jeho psychika (sebepojetí, city, vůle)
motivace	<ul style="list-style-type: none"> • Má dítě citový vztah ke zvířatům?
vyprávění příběhu	<ul style="list-style-type: none"> • Zaujme vyprávění dítě svým emocionálním obsahem? • Soucítí dítě s malou Bystrouškou? • Lituje liščí maminku, která přišla o své mládě? • Je dítě soustředěné na příběh, neodbíhá k jiným činnostem?
animovaný poslech	<ul style="list-style-type: none"> • Je ve výrazu tváře dítěte zřetelný stupeň zaujetí pro demonstrovanou hudební ukázkou? Usmívá se při vnímání pohodových scén slunečného dne, hmyzího koncertu nebo toulek malé Bystroušky a její maminky? • Rozesměje se při výstupu opilého komára a jeho spolknutí a následném vyplivnutí Skokánkem?
rozhovor o skladbě, práce s úryvkem	<ul style="list-style-type: none"> • Je dítě empatické při nápodobě intonace zpěvu malé Bystroušky (Mami, co je to? Mami, jí se to?) a při jejím naříkání (mami, mami)? • Dokáže napodobit i rozčilený zpěv revírníka (Potvoro studená)?
opakovaný poslech, tvořivé aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Zapojuje se dítě do aktivit i herních situací se zájmem a s potěšením? • Dokáže překonat chvilkovou únavu a vrátit se k činnosti? • Je dítě schopné podřídit svou nástrojovou improvizaci charakteru vnímané hudby a pokynům učitelky? (viz <i>Hra na muzikanty</i>)

Fáze poslechu	Dítě a ten druhý
motivace	<ul style="list-style-type: none"> • Je dítě schopno se podělit o své vlastní zážitky z lesa se svými kamarády?
vyprávění příběhu	<ul style="list-style-type: none"> • Nepošťuchuje dítě během vyprávění své sousedy?
animovaný poslech	<ul style="list-style-type: none"> • Je si dítě vědomo, že při poslechu nesmí rušit další posluchače? • Je schopno se vžít do příběhu malé lištičky?
rozhovor o skladbě, práce s úryvkem	<ul style="list-style-type: none"> • Naslouchá dítě pokynům učitelky? • Spolupracuje v aktivitách s ostatními dětmi?
opakovaný poslech, tvořivé aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Předá dítě bez průtahů svůj hudební nástroj dalšímu hráči? (viz <i>Hmyzí kapela</i>) • Vydrží sledovat pohybové či pěvecké produkce ostatních dětí? • Neskáče do řeči paní učitelce?

Fáze poslechu	Dítě a společnost
motivace	<ul style="list-style-type: none"> • Má dítě povědomí o správném chování v lese?
vyprávění příběhu	<ul style="list-style-type: none"> • Všimlo si, že zvířátka v lese žila v pohodě, nehádala se, neublížovala si navzájem?
animovaný poslech	<ul style="list-style-type: none"> • Uvědomuje si, že tuto hudbu poslouchali již jeho rodiče, prarodiče? • Je dítě tímto sdělením motivováno k soustředěnějšímu poslechu?
rozhovor o skladbě, práce s úryvkem	<ul style="list-style-type: none"> • Uvědomuje si dítě, že se právě setkala s dílem slavného pana skladatele? • Má potřebu sdělit, že již bylo se svými rodiči na opeře v divadle, případně na koncertě? • Zná pohádkové operky Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře? • Je schopno zanotovat známý úryvek z těchto operek?
opakovaný poslech, tvořivé aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Dokáže dítě místo mluvy spontánně zazpívat rozhovor se svým kamarádem? (viz <i>Hra na operku</i>)

Fáze poslechu	Dítě a svět
motivace	<ul style="list-style-type: none"> • Ví dítě, že některé druhy zvířat jsou člověkem téměř vyhubeny? Že je třeba zvířata ochraňovat, pomáhat jim?
vyprávění příběhu	<ul style="list-style-type: none"> • Malá lištička v doprovodu své maminky objevuje svět – děje se něco podobného i v rodině dítěte?
animovaný poslech	<ul style="list-style-type: none"> • Zaregistruje dítě, jak hudba umí vymalovat klid lesa, třepotání vážek, let komára, skákání žáby apod.? • Zlepší soustředěnost jeho vnímání prozrazení, že stejné video sledují a poslouchají i děti v jiných zemích?

rozhovor o skladbě, práce s úryvky	<ul style="list-style-type: none"> • Ví dítě, kdo se stará o zvířátka v lese? • Všimlo si dítě, zda pan revírník mluvil nebo zpíval? • Chápe, proč chytil malou Bystroušku? Co je to škodná?
opakovaný poslech, tvořivé aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Dokáže dítě nakreslit obrázek lesa a zvířátka z poslouchané opery? (viz <i>Hra na maliře</i>) • Pozná, který z nástrojů Orffova instrumentáře je vhodný k vymalování zvuků lesa? (viz <i>Hudební maliř</i>)

Příklady aktivit

k poslouchané skladbě:

- **Hra na divadlo** – děti si určí role, případně obdrží kartičku s obrázkem postavy, kterou budou podle hudby pohybem znázorňovat. Zpočátku je možné pouštět vizualizovanou verzi ukázky (dětí napodobují pohyby postav podle videa), v další fázi je vhodné se řídit jen sluchovými vjemy a ponechat dítěti fantazijní prostor pro improvizaci vhodného pohybu.
- **Hra na muzikanty** – dětem jsou rozdány nástroje z Orffova instrumentáře s instrukcí, kterou postavu budou znázorňovat. V průběhu poslechu se děti aktivně připojují hrou na svůj nástroj a snaží se věrohodně vyjádřit charakteristiku postavy. Učitelka dětem radí a usměrňuje je, aby se hra na nástroje nezvrhla v neorganizovaný rámus a nepřehlušila vnímanou hudbu.
- **Hra na maliře** – při opakovaném poslechu dítě maluje les a v něm dle svého výběru postavy z poslouchaného úryvku opery. V případě bezradnosti, jak jednotlivé postavy nakreslit, jsou mu inspirací učitelčiny obrázky (věrnou podobu postav je možné získat z videoukázky pomocí Print Screen nebo pomocí programu Windows Movie Maker).
- **Hra na smajlíky** – dítě nápodobou různých druhů smajlíků vyjadřuje mimikou obličej charakter vnímané hudby.

Příklady aktivit po poslechu:

- **Hádanky** – dítě napodobuje pohyb některé z postav (skotačení Bystroušky, ostražitou chůzi maminky lišky, pohyb skokánka, potácivý let komára, našlapování kobyly, unavenou chůzi pana revírníka apod.), ostatní děti hádají, o kterou postavu se jedná. Kdo uhodne, dává další hádanku.
- **Hudební maliř** – učitelka zadává úkoly (komu se podaří vymalovat pomocí hudebního nástroje bzučení včelíček, plácnutí skokánkových skoků, tiché plížení maminky lišky, poskakování Bystroušky, dupání pana revírníka apod.). Úkolem dítěte je zkusit zvukové možnosti jednotlivých nástrojů, zvolit ten nejvhodnější a zvuk improvizovat.
- **Hmyzí kapela** – skupinka dětí s rytmickými nástroji Orffova instrumentáře představuje jednotlivé členy hmyzí kapely (cvrčka, kobyly, komára, vážku, motýla apod.) a snaží se rytmicky doprovodit zpěv písně, např. Sedi liška pod dubem. Nejlehčí je vytvářet zároveň se zpěvem písně její rytmus, těžší je doprovodit zpěv jiných dětí jednotaktovými ostinaty. K tomu jako opora slouží dítěti opakovaně vyslovování učitelkou zadaných slov (liška, pišťalka, dub apod.). Děti se ve svých úlohách střídají.
- **Zvědavá Bystrouška** – jedno z dětí představuje Bystroušku, druhé její maminku. Ostatní děti pantomimou postupně předvádějí další postavy z opery. Bystrouška zpívá dotazy (možno spontánně nebo se upevňuje

vazba 5. – 3. stupeň), maminka liška na ně odpovídá (Mami, kdo je to? To je motýl. Mami, co dělá? Poletuje po louce. Mami, kdo to skáče? To je žába. Mami, jí se to? Raději ne).

- **Hra na operku** – děti místo mluvy zpívají své rozhovory. Jde o spontánní a emočně exponovanou improvizaci textu na dané téma a jeho současnou melodizaci bez jakýchkoli pravidel. Důležité je děti do tvořivosti nenuťt, povzbuzovat je a chválit za se-beměší pokusy a jít jim příkladem, pokud si nevědí s úkolem rady.

Lze si jen přát, aby vizualizace Janáčkovy Bystroušky v praxi mateřských škol zdomácněla. Na základě vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že i malé děti jsou schopny ve spojení s videem soustředěně vnímat a zapamatovat si typické úseky hudby. Díky různorodým aktivitám si vybaví hlavní postavy Janáčkovy opery lépe než leckterý dospělý návštěvník divadel a po čase jim nepřijde divné, že tyto postavy místo mluvení zpívají. Probuzený zájem dítěte o animovanou operu se po vstupu do školy může stát základem pro přijetí její jevištní podoby.

Doporučená literatura:

- VÁŇOVÁ, H. Integrace sluchových a vizuálních představ při poslechu hudby. In: HAZUKOVÁ, H. aj. *Rozvíjíme rozumové schopnosti dětí*. Praha: Raabe, 2014, s. 81-104. ISBN 1978-80-7496-169-4.
- VÁŇOVÁ, H., Animovaný svět Lišky Bystroušky a dětský posluchač. *Hudební výchova*, roč. 17, 2009, č. 3. s. 46. ISSN 1210-3683.
- VÁŇOVÁ, H. Vizualizace v hudební výchově. In: *Kontexty hudební pedagogiky III*. Sborník příspěvků z hudebně pedagogické konference, konané v září 2008 v Praze. Praha: PedF UK, 2009, s. 95-98.

A Backward Glance and a Forward Glimpse:

Janžurová in comparison with the Thompson, Alfred, Bastien, Emonts, Chester, and Suzuki methods (part 1)

Pohled zpátky a vpřed: Janžurová ve srovnání s metodami Thompsona, Alfreda, Bastiena, Emontsa, Chestera a Suzukiho (1. část)

/Anotace/

Tato práce je třetí ze série čtyř článků, které jsou zaměřeny na metodologickou analýzu rozdílných učebnic klavírní hry. Analyzuje metody Janžurové ve srovnání s metodami Thompsona, Alfreda, Bastiena, Emontsa, Chestera, a Suzukiho.

/Klíčové slova/

analýza, metody, pedagogie, klavír, učebnice

/Abstract/

This work is the third of a series of four articles, which deal with a methodological analysis of different textbooks for playing the piano. It analyses the method of Janžurová in comparison with the methods of Thompson, Alfred, Bastien, Emonts, Chester, and Suzuki.

/Key words/

Analysis, methods, pedagogy, piano, textbooks

/Autor/

Mgr. Vartan Agopian má magisterské tituly v oblasti psychologie, hudební výchovy a klavírní hry. V současnosti žije v Praze, kde vyučuje klavírní hru a hudební výchovu na Univerzitě Karlově a výzkumné metody na New York Univerzita v Praze. Skládá a aranžuje pro Orchester „Jeunesses Musicales“, libanonskou zpěvačku Carlu Chamoun a další.

/Author/

Mgr. Vartan Agopian – Vartan Agopian has master's degrees in the fields of Psychology, Music Education, and Piano Performance. He currently resides in Prague where he teaches piano performance and music education at Charles University and research methods at the University of New York in Prague. At the same time, he composes and orchestrates for “The Jeunesses Musicales” Orchestra, Lebanese singer Carla Chamoun, and others.

A backward glance and a forward glimpse! I do realize that I have gotten myself into an alpha and omega kind of trap, and now that I have set such a long-stretched title to the last two articles of these series, I have to talk about the Janžurová of today in light of the Thompson, Alfred, Bastien, Emonts, Chester, and Suzuki of yesterday (or yesteryear), while offering suggestions of what I think tomorrow could hold. But I am given two generous double spreads, and, having surveyed all these books meticulously, I owe the reader (and myself) such an exploratory paper, to take a backward glance, compare and contrast, point out strength and limitations, and suggest an eclectic approach for the future. My focus will be on Nová Klavírní Škola by Janžurová and Teaching Little Fingers to Play by Thompson, while throwing a backward glance at the other methods listed above.

The very first blue book of the Nová Klavírní Škola series by Janžurová and Borová, is said to be for children aged 4-7, and therefore, I will refrain from talking about the audience of this book. It is a long and full book, and it would surely take two academic years to finish it, if not more. But Janžurová has